

А. Криштол,
науковий керівник – канд. психол. наук, доц. С.О. Ніколаєнко,
Українська академія банківської справи НБУ

ВИВЧЕННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ В РОЗУМІННІ ОСОБИСТОГО ЩАСТЯ ЮНАКАМИ І ДІВЧАТАМИ

У час відновлення та розвитку демократичної системи, коли молодь намагається реалізувати свої прагнення та ідеї у сучасному житті, виникає впевненість у можливості втілення цих ідей та планів у майбутньому. Важливу роль у досягненні успіху та відмінного результату відіграють, перш за все, ціннісні орієнтації, які є невід’ємною частиною життя сучасної людини. Залежно від удосконалення цінностей людини, що відображені в її свідомості, виникають нові світоглядні орієнтири, які мають безпосередній вплив на поведінку людини та на її ставлення до оточуючих. Незважаючи на соціальний рівень та духовний розвиток людства, питання щодо важливості та необхідності збагачення ціннісних орієнтацій є досить актуальним. Сьогодні багато уваги приділяється розвитку духовного світу людини та моральних якостей – як фундаменту для створення ідеального суспільства.

Отже, постає питання: чи дійсно існують певні співвідношення та вплив ціннісних орієнтацій на особисте щастя людини, на зміну її уявлень про минуле і майбутнє, на досягнення поставлених нею цілей?

Сучасні молоді дівчата та юнаки нерідко замислюються над подібними питаннями. Зараз для багатьох важливим є усвідомити поняття особистого щастя і за допомогою цього збагнути сутність життя, досягти очікуваного результату. Усвідомленню подібних питань сприяє вивчення багатьох наук, таких як етика, естетика, психологія та культурне надбання народу. Традиційно термін “щастя” має багато-аспектний, що важко піддається систематизації, зміст. Польський вчений та філософ В. Татаркевич, який написав фундаментальну науково-дослідницьку працю “Про щастя”, відокремив три основні значення цього поняття: прихильність долі, вдача; володіння найвищими благами життя; почуття задоволення життям.

Татаркевич наголошує, що ці три значення є найбільш поширеними, але жодне з них окремо, або, навпаки, разом не вичерпають сутність поняття щастя. Крім цієї систематизації існують багато інших розумінь цього поняття. Відомий фахівець в галузі людських відносин Дейл Карнегі вважав: “Щасливі лише ті люди, яким вдається займатися тією справою, яка приносить їм задоволення”. Інший відомий французький письменник Віктор Гюго висловився так: “Усі люди на Землі прагнуть знайти щастя – але існує один надійний спосіб знайти його. Для цього ви повинні навчитися керувати своїми думками.” Як це не дивно, але існують думки щодо негативного розуміння щастя. Шопенгауер, наприклад, вважав щастя відсутністю страждань. Багатьом відоме його трактування: “Існує єдина для всіх природжена помилка – це ствердження, нібито ми народжені для щастя”. Дуже важко наполягати на правильності іншої точки зору, адже у кожній окремій людини вона різна. Але багато хто погодиться з поглядом на цю

проблему Людвіга Фейєрбаха: “Де немає прагнення до щастя, там немає прагнення взагалі. Прагнення до щастя – це прагнення прагнень.”

Дійсно, людина завжди бажала собі щастя. Людина завжди мріяла про щастя. Людині завжди вдавалося бути щасливою. Але щастя – це настільки глибоке, настільки важливе переживання, що ніякі загальні схеми, ніякі роздуми не подолають цю далеку відстань нерозуміння цього явища. І тому для кожного, хто замислюється над цим поняттям, воно відкриває безмежну невідомість роздумів, ніби ніхто ще й не торкався цієї проблеми.

Хвилюючим питанням сучасності є вплив ціннісних орієнтацій на розуміння особистого щастя. Взагалі, ціннісні орієнтації мають важливе значення у становленні світосприйняття молоді. Саме це поняття відображає в свідомості людини цінності, що визнаються як стратегічні життєві цілі [3]. Досить довгий час існували дискусійні погляди щодо визначення цього поняття. Але найбільш вдалим та прийнятим вважається визначення відомого вченого в галузі психології К. Клакхону: ціннісні орієнтації – це суб’єктивні концепції цінностей або різновид соціальних установлень, що займають порівняно високе положення в ієрархічній структурі регуляції діяльності особи.

Соціальна психологія вивчає проблему цінностей з точки зору можливості передбачити соціальну поведінку людей, що мають ті чи інші цінності. Взагалі, це поняття є досить різнобічним, з одного боку, цінності виступають як духовні, тобто “сєнс життя”, “свобода”, з іншого, як матеріальні – “достаток”, як моральні – “відповідальність” [2].

Отже, ціннісні орієнтації мають таке ж велике значення для людини, як щастя, кохання, взаєморозуміння або інші не менш важливі почуття.

Проблемою вивчення ціннісних орієнтацій в розумінні особистого щастя юнаками і дівчатами займалось багато відомих фахівців в галузі гендерних досліджень. Серед них: Т.В. Бендас, Ш. Берн, Г.М. Зараковський та багато інших. Особливий вклад у рішення цієї проблеми зробила О.М. Разумнікова. Вона проаналізувала співвідношення основних життєвих цінностей та статеворольових стереотипів у студентів. Існують деякі відмінності цінностей дівчат і юнаків, які формуються та змінюються залежно від умов виховання та навчання. Суттєвою відмінністю чоловіків є те, що вони завжди прагнуть здобути свободу та незалежність у професійній діяльності, а що стосується жінок, вони прагнуть створити сім’ю і менше уваги приділяють будіванню кар’єри [1].

Слід зазначити, що ціннісні орієнтації відіграють важливу роль в регулюванні соціальної поведінки людини і є, в свою чергу, продуктом соціалізації (процес присвоєння індивідуумом цінностей, установок, поведінки того суспільства, до якого він належить) [4].

З приводу цієї проблеми (вивчення ціннісних орієнтацій в розумінні особистого щастя юнаками і дівчатами) ми провели дослідження, метою якого стало вивчення розуміння особистого щастя юнаками і дівчатами. В ході дослідження взяли участь 23 студенти (12 юнаків, 11 дівчат).

Для визначення ціннісних орієнтацій ми використали спеціальну методику у вигляді анкети, яка запропонована для вивчення розуміння особистого щастя Л.Д. Столяренко. В цій методиці пропонується обрати цінності із переліку вказаних і оцінити з точки зору їх значимості для людини. Узагальнення результатів з використанням методів математичної статистики дозволило зробити такі висновки. Для дівчат характерною є перевага у виборі ціннісних орієнтацій таких, як: здоров'я (1 місце – 21 %), кохання (2 місце – 16 %), щасливе сімейне життя (3 місце – 15 %), матеріальне забезпечення життя (4 місце – 9 %) , наявність вірних друзів (5 місце – 4 %). Для хлопців характерною є перевага відносно таких цінностей: наявність вірних друзів (1 місце – 16 %), матеріальне забезпечення життя (2 місце – 14 %), кохання (3 місце – 13 %), щасливе сімейне життя (4 місце – 11 %), здоров'я (5 місце – 9 %). Порівняння цих результатів свідчить про те, що найбільші відмінності щодо ціннісних орієнтацій між дівчатами і юнаками стосується здоров'я при перевазі цієї цінності у дівчат на 12 %, а також щодо наявності вірних друзів при перевазі цієї цінності у хлопців на 11 %.

Таким чином, для сучасної молоді характерною є зосередженість на таких ціннісних орієнтаціях, які свідчать про спрямованість на задоволення суб'єктивних індивідуальних потреб, що може перешкоджати становленню всебічно розвинутої гармонійної особистості і сприяти виникненню проблем і конфліктів у майбутньому житті та професійній діяльності. Тому бажано в рамках викладання психологічних дисциплін проводити діагностику особливостей особистості молоді, щоб і юнаки, і дівчата мали можливість переосмислювати свої орієнтири в житті (зокрема, більше були зорієнтовані на такі цінності, як чесне життя, незаплямоване сумління, суспільна активність, злагода у країні). Відмінності між ціннісними орієнтаціями юнаків і дівчат можуть спричиняти відсутність соціальної сумісності, непорозуміння. Для подолання цих відмінностей бажано, щоб молодь більше спілкувалася між собою стосовно тем, що мають об'єктивне спрямування, що буде зумовлювати певну погодженість інтересів між дівчатами та юнаками.

Список літератури

1. Разумникова О.М. “Вопросы психологи” № 4, 2004 г.
2. Берн Ш. Гендерная психология. – СПб. Прайм-ЕВРОЗНАК, 2001.
3. Общая психодиагностика / Под ред. А.А. Бодалева, В.В. Столина. – М.: Издательство МГУ, 1987.
4. Клецина И.С. Гендерная социализация: Учебное пособие. – СПб., 1998.